

Privacybescherming: Hongarije verlaat de oude denkbeelden

Corien Prins

De bescherming van persoonsgegevens staat opnieuw in de belangstelling. Tot voor kort was de belangstelling voor dit onderwerp voornamelijk gericht op de binnenlandse ontwikkelingen. De lange weg die onze Wet Persoonsregistraties (WPR) moest afleggen alvorens op 1 juli 1989 in werking te treden, gaf juristen, wetenschappers en velen anderen ruimschoots de gelegenheid een onafzienbare hoeveelheid literatuur over dit onderwerp te produceren. Na het inwerkingtreden van de WPR vielen, behoudens een enkele publikatie over de op grond van de WPR uitgevaardigde AMvB's, de meeste pennen stil, en verstomde het tumult rondom de bescherming van persoonsgegevens. Recente ontwikkelingen lijken de stroom publikaties echter weer op gang te brengen. Ditmaal zijn het ontwikkelingen op internationaal niveau die onze aandacht vragen.

1 Voorstel voor een EG-richtlijn

In september 1990 publiceerde de Europese Commissie een aantal voorstellen betreffende de bescherming van persoonsgegevens en ter verbetering van de beveiliging van de verwerking van die persoonsgegevens via telecommunicatienetwerken. Onderdeel van de voorstellen vormt een voorstel voor een richtlijn betreffende de bescherming van personen in verband met de behandeling van persoonsgegevens (Commissie, 1990). Naast de wens via deze Richtlijn tot een harmonisatie van de bestaande regelingen in de lid-staten te komen, geeft de Commissie de Raad van Ministers van de EG de aanbeveling toe te treden tot het privacy-verdrag van Straatsburg van 1981. De strekking van de bepalingen in de ontwerp-richtlijn maakt duidelijk dat de Commissie zich sterk wenst te maken voor de belangen van de geregistreerde. De lid-staten wordt gevraagd zorg te dragen voor regelgeving die aan strenge eisen voldoet (Berkvens, 1990).

Het is dan ook niet verwonderlijk dat het ontwerp vooral bij de organisaties en instellingen die over bestanden met persoonsgegevens beschikken, zeer slecht is ontvangen. Naar hun mening gaan de voorstellen veel te ver. Vooral de bepaling waarin is neergelegd dat de persoon wiens gegevens aan een derde ter beschikking worden gesteld, hiervoor van tevoren toestemming moet verlenen, viel niet in goede aarde. Evenals het voorstel dat toestemming van de geregistreerde is vereist ingeval de gegevens via een on-line-verbinding toegankelijk worden gemaakt. De diverse organisaties stellen dat op deze wijze de handel in gegevens wordt lamgelegd. De Commissie zou er in hun ogen bovendien verstandiger aan doen de Nederlandse aanpak, waarbij gewerkt wordt met vage normen en de toepassing van de wet in geval van een conflict primair in handen van de rechter wordt gelegd, te volgen (Bakker, 1990).

Zijdelings kan hier nog worden opgemerkt dat ook de Verenigde Naties werken aan een regeling voor persoonsregistraties. In 1989 werden de *Draft Guidelines Concerning*

Computerized Personal Data Files gepubliceerd (*UN Draft Guidelines*, 1989). De verwachting was dat de Algemene Assemblée van de VN de *Guidelines* in september 1990 zou goedkeuren (*TDR*, 1990). Het project lijkt echter ongeveer een jaar vertraging te gaan oplopen.

2 De Oosteuropese visie

Maar niet alleen de ontwikkelingen in West-Europa vragen de aandacht. Een blik naar het oosten leert ons dat op het terrein van de bescherming van persoonsgegevens ook in de landen van het voormalige Oostblok belangrijke gebeurtenissen hebben plaatsgevonden, of in de nabije toekomst te verwachten zijn.

Allereerst zal het duidelijk zijn dat de situatie in de voormalige DDR sterk is veranderd. We weten allen dat hier de vroegere staatsveiligheidsdienst (*Stasi*) het doen en laten van de bevolking nauwlettend in de gaten hield via onder andere een welhaast uitputtende registratie van diverse persoonsgegevens. Het is dan ook niet verwonderlijk dat na de val van de Muur de roep om een goede bescherming van deze gegevens duidelijk hoorbaar was. Als onderdeel van het samengaan van de beide Duitslanden werd op 18 mei 1990 het verdrag over de monetaire unie getekend (*Staatsverdrag*, 1990). Het verdrag bevatte mede een aantal bepalingen omtrent de bescherming van persoonsgegevens in een verenigd Duitsland. Bepaald werd dat de DDR niet, zoals op vele andere rechtsgebieden, de wetgeving van de BRD zou overnemen. In plaats hiervan verplichtte de DDR zich vóór 1 januari 1991 een geheel nieuwe wet in werking te doen treden. Als leidraad voor de nieuw op te stellen wet werd verwezen naar de Conventie van de Raad van Europa uit 1980 (Lutterbeck en Mühlbauer, 1990).

Uiteindelijk bleek het onderwerp zodanig gecompliceerd dat werd besloten, althans voorlopig, door middel van het Unificatieverdrag de wetgeving van de BRD van toepassing te verklaren (*Vertrag*, 1990). In een aanhangsel bij Hoofdstuk II van het Verdrag verklaarden beide landen nadere regelingen te zullen treffen voor de persoonsgegevens ingewonnen door de voormalige Oostduitse Staatsveiligheidsdienst (*Vereinbarung*, 1990). In december 1990 presenteerde Gauck, die namens de Bondsregering is belast met het opstellen van deze regelingen, een voorlopige verordening voor de inzage van de *Stasi*-dossiers. Het blijkt dat Gauck al meer dan 10.000 verzoeken heeft binnengekregen van burgers die inzage in deze dossiers wensen (*Tagesspiegel*, 1990).

Als we een blik werpen op de overige landen van het voormalige Oostblok, dan zien we dat in de meerderheid van deze landen het vraagstuk van de bescherming van persoonsgegevens zich nog over weinig belangstelling kan verheugen. Het onderwerp van de mensenrechten wordt

weliswaar regelmatig aangesneden, maar concrete voorstellen voor wetgeving op dit terrein ontbreken. In de Sovjet-Unie zijn het zowel de broosheid van Gorbatsjovs politiek van perestroika, de hardnekkige restanten van het oude gedachtengoed, als het omvangrijke arsenaal van meer urgente wetgeving nodig voor de diverse economische hervormingen, die het onderwerp nog niet ter tafel hebben gebracht.

Ook in de andere landen hebben de maatregelen die noodzakelijk zijn voor het juridische raamwerk van een marktgerichte economie op het ogenblik bij de wetgever voorrang.

Eén land is in dit opzicht een duidelijke uitzondering: Hongarije. Dit land heeft zich in Oost-Europa altijd al een voorloper getoond als het aankwam op wetgeving ten gevolge van de introductie van informatietechnologieën. Reeds in 1983 amendeerde de Hongaarse wetgever de Auteurswet om zodoende te voorzien in de mogelijkheid van auteursrechtelijke bescherming voor software (*Decreet*, 1983). Nu komt het land binnenkort met een wet voor de bescherming van persoonsgegevens en de vrijheid van informatie.

3 Hongarije opnieuw initiator

Evenals in de overige landen van het voormalige Oostblok konden de diverse overheidsinstellingen in Hongarije ongelimiteerd gegevens over burgers verzamelen, opslaan en integreren. De introductie, in 1975, van een geautomatiseerd landelijk persoonsregister en het toekennen van een persoonsidentificatienummer werd verdedigd met de stelling dat deze modernisatie uitsluitend ten voordele van de bevolking strekte. Op deze manier zouden de burgers niet langer lastig gevallen worden met vragen en onderzoeken naar hun persoonlijke gegevens (Solyom, 1990). Alhoewel artikel 83 van de Hongaarse Grondwet uit 1977 de burger het recht toekent geïnformeerd te worden aangaande de over hem geregistreerde gegevens, en onjuiste gegevens te laten corrigeren, bleek deze bescherming uitsluitend een dode letter. Tot nu toe hebben de rechtbanken zich niet over een eventuele inbreuk op deze rechten gebogen. Het blijkt zelfs dat als er beperkingen worden opgelegd tot het vergaren van gegevens, deze veeleer het gevolg zijn van een rivaliteit tussen de diverse registratiehouders, dan dat ze voortkomen uit de beperkingen neergelegd in de wet (Solyom, 1990).

In 1985 begon het Hongaarse Bureau voor de Statistiek, ter voorbereiding van wetgeving voor de bescherming van persoonsgegevens, met een inventarisatie van de buitenlandse wetten op dit terrein. Vervolgens werden diverse personen uitgenodigd tot het schrijven van een discussiestuk. De gangen die in de jaren daarna werden doorlopen, resulteerden uiteindelijk in een wetsontwerp dat aan de Raad van Ministers werd voorgelegd, en waarvan ver-

wacht werd dat het eind 1990 aan het Parlement zou worden voorgelegd.

Het hierachter afgedrukte artikel van de hand van dr. Pál Könyves-Tóth geeft een overzicht van de totstandkoming van dit wetsvoorstel. Het artikel is een vertaling van een lezing die hij op 15 oktober van het afgelopen jaar gaf voor de Hongaarse John von Neumann Society for Computing Sciences. Naast een historisch overzicht behandelt Könyves-Tóth enkele opvallende kenmerken van het voorstel. Indien het wetsvoorstel inderdaad rechtskracht verkrijgt, is Hongarije het eerste Oosteuropese land dat het spookbeeld van een alleswetende en allesoverziende overheid langzaam achter zich laat. Sprekend over dit spookbeeld, en daarbij denkend aan George Orwells boek *1984*, waarnaar Könyves-Tóth verwijst, is het ironisch te bedenken dat dit boek pas in 1989, vijf jaar na het verstrijken van dit magische jaar, in Hongarije officieel werd toegelaten.

Literatuur

Bakker J., 'Tumult om plan EG persoonsgegevens', *Automatisering Gids*, 12 december 1990, blz. 1/6.

Berkvens J.M.A., 'COM(90)314 FINAL - SYN 287 en 288, Brussel, 13 september 1990', *Computerrecht 1990/5*, blz. 263-272 (met daarbij opgenomen de teksten van de voorstellen van de Commissie).

Commissie van de Europese Gemeenschappen (1990), *Voorstel voor een Richtlijn betreffende de bescherming van personen in verband met de behandeling van persoonsgegevens*, COM(90) 314 - SYN 287, Brussel, 13 september 1990, (*Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen*, 90/C 277/03). *Decreet no. 15*, 12 juli 1983. Gepubliceerd in *Magyar Kozlony* van 12 juli 1983; *Copyright* 1983, blz. 316; *GRUR Int.* 1984, blz. 477.

UN Draft Guidelines Concerning Computerized Personal Data Files (1989), gepubliceerd in: *Transnational Data and Communications Report*, Vol. XII, no. 9 (1989), blz. 35-36.

Lutterbeck B. en H. Mühlbauer (1990), 'Deutscher Einigungsprozeß - Eine Chance für den Datenschutz?', *Computer und Recht*, no. 8 (1990), blz. 528-535.

Solyom L. (1990), 'Data protection and freedom of information', in: *Human Rights in Today's Hungary*, Budapest, blz. 110-118.

Staatsvertrag über eine Währungs-, Wirtschafts- und Sozialunion, 'Gesetz zu dem Vertrag vom 18. Mai 1990 über die Schaffung einer Währungs-, Wirtschafts- und Sozialunion zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Deutschen Demokratischen Republik' (1990), *Bundesgesetzblatt II*, 1990 nr. 20, 29 juni 1990.

Tagesspiegel, 19 December 1990, 'Zugang zu Stasi-Akten geregelt. Vorläufige Benutzerordnung-Gauck fordert gesetzliche Regelung'.

TDR (Transnational Data and Communications Report), Vol. XIII, no. 4 (1990), blz. 4.

'Vertrag zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Deutschen Demokratischen Republik über die Herstellung der Einheit Deutschlands - Einigungsvertrag', *Bulletin* nr. 104/S. 877, 6 september 1990.

'Vereinbarung zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Deutschen Demokratischen Republik zur Durchführung und Auslegung des am 31. August 1990 in Berlin unterzeichneten Vertrages zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Deutschen Demokratischen Republik über die Herstellung der Einheit Deutschlands - Einigungsvertrag', 18 september 1990, *Bundesgesetzblatt II*, blz. 1239 (Zusatz zu Kapitel II des Staatsvertrags).

Mevr. mr. C. Prins is als universitair docent werkzaam bij de afdeling Recht en Informatica van de Rijksuniversiteit te Leiden. Zij houdt zich bezig met informaticarecht en meer specifiek met computertechnologie in de Sovjet-Unie, softwarebescherming in Oost-Europa en exportrestricties naar het voormalige oostblok.